

Kolínske listy

Slovenský kresťanský občasník

MAREC 2008

23

V 14. čísle *Kolínskych listov* som kritizoval slovenských 'uvedome-
lých nevoličov' z pozície človeka zvyknutého na demokratické po-
mery na Západe (kde práva a vymoženosti idú spolu s povinnosťami
a zodpovednosťou) a písal som o vystupňovaní ľahostajný →
sklamany → uvedomeľý nevolič.

Po nedávnych voľbách v Hessen (a čiastočne aj v Niedersachsen a
Hamburgu) som sa na chvíľu zarazil, Angličan by povedal, že som
musel "jesť vlastné slová". Lebo tu sa stalo presne to, za čo som
kritizoval Slovensko a ostatné bývalé krajiny východného bloku
(kam ostane patrila aj NDR, z ktorej podľa všetkého vzišla aj celo-
nemecká nákaza). Je teraz aj druhoradá, koľko nevoličov, ktorí u-
možnili extrémnej post-komunistickej strane DIE LINKE dostať
sa do krajinských (*Länder*) parlamentov a ašpirovať na spoluúčasť

Politicko-kultúrna nákaza z bývalého "Východu"?

vo vládnych koalíciach, bolo uvedomeľých, koľko sklamanych a
koľko iba ľahostajných. Nová realita prinášajúca nové problémy, s
ktorými Nemecko musí počítať nielen na krajinskej ale aj federál-
nej úrovni, má vlastne dva stupne: (a) Zvýšený počet nevoličov,
jedno z akého dôvodu, čo vedie (b) k zosilneniu okrajových až
extrémnych strán, ktoré nemajú konštruktívne predstavy o tom
ako robiť napríklad hospodársku politiku, a ak, tak iba veľmi
naivnú a nerealizovateľnú. Teoreticky sem patrí pravý ako aj ľavý
extrém, vďaka bývalej NDR, ktorú Nemecko ešte stále nevie strá-
viť, ani politicky, ani hospodársky ani kultúrne, je to extrém ľavý,
ktorý sa teraz materializoval vo forme DIE LINKE stavajúcej
pôvodne na komunistických pohrobkoch z NDR. Najprv sa iba
zviditeľnia tým, že prekročia päťpercentný limit, ktorý ich delí od
vsupu do parlamentu (na federálnej úrovni sa to už dávno stalo) te-
raz ale neustále rastie už aj v západnom Nemecku ako "strana
protestu", čo znamená, že jej voliči uvedomele volia to o čom ve-
dia, že je nerealizovateľné.

Prvá reakcia tradičných 'ľudových' strán (*Volksparteien*) CDU-CSU
a SPD (ako aj ich spolupútnikov FDP resp. Zelení) bolo ignorovať
'post-komunistov', to však sa stáva stále viac matematicky nemož-
né, ak sa len nepremiešajú tradičné aliancie, resp. sa súčasná veľká
koalícia CDU-CSU-SPD nemá stať v dohľadnej dobe perma-
nentnou. Fakt, že je matematicky stále menej možné ostať pri sta-
rých alianciách a pritom ignorovať post-komunistov mal už za nás-
ledok to, že ambiciózná hessenská predsedkyňa SPD *Andrea Ypsi-
lanti* skončila so svojou snahou zostaviť vládu v slepej uličke. Aj
federálny predseda SPD *Kurt Beck* podľa všetkého už spáchal kvôli
tomuto politické hara-kiri.

Michal Heller

V minulom čísle *Kolínskych listov* som menoval troch nekatolíckych
teológov/prírodovedcov (*Barbour, Peacocke, Polkinghorne*) ako ukaza-
teľov správneho vzťahu prírodovedy a náboženstva/teológie. Všetci traja
sú laureátmi *Templeton Prize*, čo je prestížna cena udeľovaná ročne vý-
znamným priekopníkom v odbore "duchovnej reality".

Za rok 2008 jej držiteľom (cena
\$ 1,6 milióna) sa stal poľský koz-
mológ a katolícky kňaz **Michal
Heller** (1935), ktorý si spomína na
rozhovory práve na tému prírodov-
eda a náboženstvo s krakovským
arcibiskupom, neskorším Jánom Pav-
lom II. Možno práve on má zásluhu
na tom, že prístup JP II a jeho ná-
stupcu k prírodovedným teóriám je
informovanejší, ako ich predchod-
cov. V súčasnosti vraj Heller pracuje
v oboroch nekomutatívna geometria
a groupoidy, čo sú čiste matematic-
ké obory a, pokiaľ to viem posúdiť,
súvisia s problematikou teórie strún
v teoretickej fyzike.

Jeho prejav, ktorým cenu preberá
možno nájsť na <http://www.metanexus.net/magazine/tabid/68/id/10361/Default.aspx>. Heller tu zaujímavo stavia na
Leibnizoviom "Keď Boh počíta a pre-
mýšľa, vzniká svet", tu z neho však
môžem uviesť iba niekoľko citátov:

*Veda nám dáva poznanie, nábožen-
stvo zmysel.*

*Neustále sa čudujem, ako vzdelaní
ľudia môžu byť tak slepí, že nevidia,
že veda nerobí nič iné iba skúma
Božie stvoriteľské dielo.*

*Veci premyslené Bohom by sme mali
stotožňovať s matematickými štruk-
túrami interpretovanými ako štruk-
túry sveta. Keďže pre Boha plánovať
je to isté ako plán uskutočniť, svet je
naozaj tvorený "keď Boh počíta a
premýšľa".*

*Einstein nebol ďaleko od Leibniza keď
vrazil, že jediným cieľom vedy je de-
kódovať "Božiu myseľ" obsiahnutú v
štruktúrach vesmíru.*

Špekulácie o katolíckej identite II

V predchádzajúcej časti som hovoril o potrebe znovunájsť v katolicizme prestrešenie, domov, dvoch aspektov kresťanskej viery, racionálneho a emocionálneho, ktoré oba prežívajú navzájom oddelene vo svojej extrémnej, 'zdegenerovanej' forme:

- racionálne ateistický či agnostický svetonázor spojený s quasi-relativizmom morálnym a doktrinárnym na jednej strane, a
- emocionálne, vo svojej podstate iracionálne prežívaná a prejavovaná "duchovnosť" s prvkami biblického literalizmu a pocitov morálnej nadradenosti na strane druhej.

Aj som sa viac venoval prvému, racionálnemu aspektu, kde v 21. storočí je dialóg s prírodnými vedami dôležitejší ako obskúrne teologické dialógy s minulosťou, lebo sa u tejto témy cítim bezpečnejšie. Aj som sa priznal, že čo sa týka druhého aspektu, reakcie, ktorá by mala čeliť evangelikálskemu hnutiu emocionálneho novo-protestantizmu, nie som si natoľko istý že do veci vidím. Preto sa zasa opriem o často mnou citovaného *John L. Allena*, o to čo on vidí ako "evangelikálsky katolicizmus" (*evangelical Catholicism*)¹.

Vrávi predovšetkým, že nemá na mysli katolícku adaptáciu štýlu praktizovaného evangelikálskym protestantizmom, ako sú napríklad burcujúce kázne až po teatrálnosť, intenzívne prejavovaná zbožnosť až po extázie 'so zdvihnutými rukami' a emocionálne silne vybičovaný vzťah k Ježišovi.

Chce namiesto toho opísať silný prúd, ktorý pozoruje tak na 'najvyššej' úrovni, (kde sa o veciach rozhoduje), ako aj na najnižšej (organizáčnej) úrovni (*grassroots*) dynamických spoločenstiev. Podľa Allena ide v podstate o tri veci:

- Silné znovu sa prihlásenie k tradičným určovateľom katolíckej viery, jazyka a praxe. (Medzi príklady patrí oživenie latinskej liturgie, opätovný dôraz na privilegovanú pozíciu katolíckej verzie kresťanstva a odmietanie teologických

tendencií, ktoré kladú Krista na roveň iných 'spasiteľských osobností');

- Smelé verejné hlásenie sa k týmto určovateľom katolíckej identity;
- Osobné stotožnenie sa s týmito určovateľmi identity, ktoré ide ponad fakt, že niekto vyrástol v tradičnej katolíckej kultúre, okolí a rodine.

Takto definovaný evangelikálsky katolicizmus sa podľa Allena môže chápať ako odpoveď na sekularizmus a to, čo Benedikt XVI. nazýva 'diktatúrou relativizmu', chrániac Cirkev pred asimiláciou tým, že sa zdôraznia jej špecifiká. A ja by som dodal, že takto prežívaná katolícka zbožnosť by sa mala/mohla stať aj odpoveďou na modernou psychológiou (masová psychoterapia?) a technikou vybičovaniu 'evangelikálsku' duchovnosť bez racionálneho a historického podkladu.

Pravda, náboženstvo, vrátane katolíckeho, má okrem emocionálnej a racionálnej aj morálnu či etickú zložku a tu sa cítim ešte väčším diletantom. Napriek tomu si ale dovoľm, zatiaľ iba jednu, myšlienku aj týmto smerom.

Benedikt XVI je principiálne proti vojnám aj proti interrupciám. V oboch prípadoch ide, zhruba povedané, o zabitie. V čom je ale rozdiel?

Pápež sa vyjadril veľmi jasne a konkrétne, tak ako aj jeho predchodca, proti súčasným vojnám, obzvlášť proti americkej invázii do Iraku. V tomto je Benedikt — a teda aj katolíci, podľa mojej definície katolicizmu, ktorá bohužiaľ dnes už nie je tak samozrejma — jednoznačne na pozícii opačnej ako napríklad aj trojica známych amerických katolíckych neokonzervatívov: *Michael Novak*, *George Weigel* (životopisec Jána Pavla II) a *Richard Neuhaus* (donedávna šéfredaktor autoritatívneho mesačníka *First Things*).

Na druhej strane samozrejme nemožno čakať, aby sa pápež vyjadril ku každému prípadu interrupcie, kde dôležitú rolu hraje nielen fyzicky o-

¹ Takto prekrstil svoj pôvodný termín *Catholic identity movement*, lebo sa neľúbil katolíckym "liberálom", načo zasa konzervatívnejší *John Neumann* z mesačníka *First Things* namietal, že to je zbytočný názov, lebo ide proste o katolicizmus. Nuž o názov azda tak neide.

hrozený plod, ale aj psychologicky ohrozená prospektívna matka, čo je samozrejme subjektívne, ale ignorovať to nemožno. V istom prenesenom slova zmysle možno hovoriť o jej sebaobrane a voľbe (pre ňu) menšieho zla. Pravda, ťažko si viem predstaviť situáciu, v ktorej by Cirkev z takýchto dôvodov interrupciu dopredu pripustila, ide mi skôr o všeobecný prístup k veci *post factum*, vrátane čierno-bieleho posudzovania príslušných zákonov. Viem, že som sa dal na šmykľavú plochu, mne tu ale nejde o moralizovanie, jedným či druhým smerom, iba o porovnanie prístupov k dvom prípadom zabitia, vo vojne a pri interrupcii.

Čo sa týka koncepcie sebaobrany, ak ide o civilné prepadnutie, tak to je celkom jasné: ak ma prepadne zločinec ohrozujúci môj život mám právo ho v sebaobrane zabiť.

V prípade vojny je to oveľa zložitejšie. Predovšetkým sa domnievam, že v 21. storočí iba za nanajvýš výnimočných okolností môžu byť splnené podmienky, ktoré by ospravedlnili takzvanú spravodlivú vojnu. Myslím skôr že z dôvodov technologických a informačných vymožeností, o ktorej autori tejto koncepcie nemohli mať poňatie, je to skôr nemožné. Ale aj v dejinách sa to dalo ospravedlniť nanajvýš poukazom na menšie zlo, nie na nejakú spravodlivosť. Bohužiaľ sa to ale robilo, a neokonzervatívci sa týmto pojmom aj naďalej oháňajú. Ešte zložitejšia je morálna situácia jednotlivého vo-

jaka vo vojenskej akcii, ktorej ráz — obranný či útočný, 'spravodlivý' či nespravodlivý — on sám neurčuje: kedy a za akých okolností jedná v sebaobrane (ako ten, čo sa bráni proti kriminálnikovi) a kedy nie.

Všeličo bolo popísané na tému spravodlivej vojny, teoretického a apologetického, ospravedlňujúce nielen radového vojaka, ale často aj tých, ktorí sú za vedenie vojny zodpovední. Čo mňa ale zaráža, že nič podobné, aspoň teda nič v takom rozsahu, nebolo napísané na tému 'sebaobrany' v prípade prospektívnej matky, tobôž nie od apologetov spravodlivej vojny. Pritom pri klasickej vojne osobných bojov, akých história poznala veľa, vrátane takých kde sa aplikovala koncepcia spravodlivej vojny, vojak z 'nepriateľskej' armády, ktorý sa ocitol zoči voči 'sebaobrancovi' bol často práve tak nevinný, nezodpovedný za situáciu v ktorej sa nachádza, ako to nenarodené dieťa, o ktorom si (pomýlená) matka myslí, že ju ohrozuje.

Viem, paralela pokulháva, a 'spravodlivá interrupcia' je ešte absurdnejšia vec ako spravodlivá vojna v 21. storočí, ale predsa len, nie sú v oboch prípadoch mysliteľné situácie, keď treba veľmi opatrne súdiť? Aj keď v oboch prípadoch ide o priestupok proti starozákonnému "Nezabiješ", čo sa týka novozákonného "Miluj bližného svojho", tento príkaz nie je porušovaný v prípade interrupcie, iba v prípade vojny, spravodlivej či nie.

Názorná a nenázorná (ezoterická) náboženská pravda?

Známy anglikánsky spisovateľ C. S. Lewis ešte v roku 1959 v prednáške *Modern Theology and Biblical Criticism* na *Westcott House (Cambridge)*, vyslovil niekoľko zaujímavých myšlienok, ktoré myslím že ani po temer polstoročí nestratili na aktuálnosti, ba môžu osvetliť aj mnohé z toho, čo sa odvtedy stalo aj s Katolíckou cirkvou na Západe.² Bol som na ne upozornený v diskusii na austrálskom akademickom fóre³, kde bola témou aj svojrázna "teológia smrti Boha" (*Death of God Theology*) tzv. "kresťanského ateistu" Thomas J. Altizera (pozri okienko na str. 4).

(Hovorí Lewis "pokrokovému" riaditeľovi jedného seminára) Myslím, že by ste mali vedieť ako istý druh teológie pripadá nezasvätenému, *outsiderovi*. Aj keď ja vám asi nemôžem predložiť nič iba nedorozumenia, mali by ste aspoň vedieť, že tieto nedorozumenia existujú. Takú vec je ľahké prehliadnuť ak sa pohybujete iba vo vlastnom kruhu. Mysle, ktoré tam denne stretávate boli prispôbené tým istým štúdiom a prevládajúcimi

názormi ako vaše vlastné. To môže zavádzať. Pretože vaši študenti ako kňazi budú samozrejme musieť prichádzať do styku práve s outsidermi. Nakoniec existujete pre nič iné ako pre tento účel: skutočným predmetom štúdia pastierov sú ovce, nie iní pastieri (iba ak výnimočne).

Jetsvujú dva druhy outsiderov: nevzdelaní a tí, ktorí sú vzdelaní v inom odbore, iným spôso-

2 Celá prednáška je na http://members.tripod.com/orthodox-web/papers/fern_seed.html.

3 Pozri <http://forum.onlineopinion.com.au/thread.asp?article=6951&page=0>, ja som tam "George".

bom, nie nutne tým smeom ako vy. Ako chcete splniť svoje poslanie kňaza u prvej triedy ak hlásate názory ako ... (menuje teológov, katolíckych aj protestantských, ktorých nekonvenčnosť bledne v zrovnaní s neskoršími postmodernistickými či akými zakaždú-cenu-novátorskými, ak nie horšie, teológmi, až po napríklad takého Altizera, pozn. GV). Jednoducho neviem. ... Teológia, ktorá popiera historicitu (dejinnú skutočnosť) temer všetkého čo je v Evanjeliu a k čomu sa viazal kresťanský život a v čom nachádzali útechu kresťania po temer dve tisícročia, teológia, ktorá buď popiera každý zázrak, alebo ešte čudnejšie, po prehlnutí "slona" Vzkriesenia nevie prijať "komára" zázračného nasýtenia zástupov, takáto teológia ak ju ponúkate prostým ľudom môže mať iba jeden z dvoch následkov. Spraví z tohoto prostého človeka buď ateistu alebo rímskeho katolíka. (V roku 1959 platila Rímsko-katolícka cirkev a jej teológovia ešte za striktné vernú svojej tradícii až neohybné konzervatívnu, aspoň teda v očiach nekatolíckych kresťanov ako C. S. Lewis, pozn. GV). Lebo to, čo mu ponúkate nebude môcť prijať ako kresťanstvo. Ak sa bude držať svojej predstavy kresťanstva odíde z Cirkve, kde sa toto už nehlása a bude hľadať Cirkev kde sa to ešte hlása. Ak však bude súhlasiť s vašou verziou kresťanstva, už sa sám nebude cítiť kresťanom, prestane chodiť do kostola. A v istom zmysle bude si aj vás vážiť viac, ak urobíte to isté.

Jeden skúsený duchovný mi vravel, že najliberálnejší kňazi, keď stáli pred týmto problémom, dali sa do kriesenia koncepcie dvoch právd z konca stredoveku: názorná pravda (*picture truth*), ktorú možno kázať jednoduchým ľudom a ezoterická pravda, ktorou sa môžu riadiť duchovní. (C. S. Lewis naozaj používa termín *esoteric truth*, majúci zrejme na mysli presný význam slova *esoteric* ako "určený, alebo zrozumiteľný iba malému počtu ľudí so špecializovanými znalosťami, alebo záujmami". Nechal som to tak, hoci termín "ezoterický" sa v slovenčine zaužíval iba na označenie všetkých, obskúrnych⁴ znalostí, správania a obradov prístupných iba vnútornému kruhu zasvätených, pozn. GV). Nemyslím však, že by sa vám táto koncepcia páčila keby ste ju uviedli do praxe. Som si istý, že ak by som predkladal takúto "názornú" pravdu farníkovi, ktorý je v úzkostiach alebo silnom pokušení, a podával ju s vážnosťou a zápalom aké vyžaduje jeho stav, pritom si ale stále uvedomoval, že ja tomu celkom tak neverím, mal

⁴ pokútny, temný, podozrivý

Kresťanskí ateisti, niekedy nazývaní aj radikálni kresťania, odmietajú myšlienku Najvyššej bytosti, ale prijímajú kresťanské učenie a morálne zásady. Veria, že cesta k pravému kresťanstvu vedie cez kultúru a nie cez klaňanie sa Božstvu, myslia si zrejme, že sa tie dve veci navzájom vylučujú. Niektorí berú "smrť Boha" doslova, veria že Boh existoval, ale sám sa zničil. **T. J. Altizer** je vari najznámejší ich predstaviteľ, teológ a filozof (zrejme ovplyvnený Nietzsche). Vo svojej knihe 'Evanjelium kresťanského ateizmu' (*The Gospel of Christian Atheism*) hovorí, že "iba kresťania vedia, že Boh je mŕtvy a že Božia smrť aktualizovala v ľudských dejinách nové a oslobodené ľudstvo." Altizer píše o Bohu ako o nepriateľovi ľudstva, lebo ono nikdy nemohlo dosiahnuť svojho plného potenciálu, vraj viera v Boha je únikom zo sveta v ktorom žijeme.

Nuž podľa môjho laického názoru, toto môže byť pozícia ateistu (napr. vo zmysle ako sa známy ateistický biológ a autor *Richard Dawkins* nedávno sám nazval "kultúrnym kresťanom"), s ktorou by kresťania v post-kresťanskej napr. Európe mohli koexistovať (čo ťažko možno s agresívnymi ateistami), nazývať to však kresťanstvom a hlásať to pod rúskom teológie, je zavádzajúce, aby som nepoužil silnejší výraz.

by som červené a vlhké čelo a bolo by mi tesno okolo goliera. To je ale váš hlavybôl, nie môj. Vy nakoniec nosíte aj iný druh goliera.

Ja patríam do druhej skupiny outsiderov: vzdelaných, ale nie teologicky vzdelaných ...

Toľko C. S. Lewis. Vynechávam podstatnú časť, kde explicitne kritizuje niektorých teológov a exegetov svojej doby, z pozície "outsidera druhej skupiny", lebo to je príliš "technické" a okrem toho je jeho kritika adresovaná nekonvenčným teológom iba jeho doby a nekonvenčnosť týchto, ako som už bol povedal, bola aj tak v mnohom prekonaná teologickými pokrokármi novej doby.

Zamyslime sa však nad jeho narážkou na rozlišovanie medzi *názornou* (náboženskou) pravdou, určenou pre "jednoduchých" ľudí ako objekt ich viery, a tým čo on nazýva *ezoterickou* pravdou, určenou pre teologicky vzdelaných, ktorí chápu náboženskú pravdu určitým, jednoduchým ľudom nezrozumiteľným, spôsobom.

Predovšetkým je jasné, že o *dve rozličné náboženské pravdy*, názornú a ezoterickú nemôže ísť, nakoniec nielen v kresťanstve, ale v žiadnom ná-

boženstve, a Lewis právom poukazuje na to, že kňaz, ktorý by veril v takéto dve rôzne pravdy, nemôže zodpovedane vykonávať svoju funkciu.

Na druhej strane je ale tiež pravdou, že veci nie bežného rázu ináč vidí a je schopný chápať človek jednoduchý a ináč človek vzdelaný. Pritom samozrejme neide o buď alebo, buď jednoduchý alebo vzdelaný, ale o celú škálu znalostí a intelligenčných schopností, od naozaj veľmi jednoduchého až po naslovovzatého odborníka či učenca.

Jesto veľa filozofických či vedeckých právd, ktoré 'jednoduchému človeku', ale nakoniec ani neodborníkovi, netreba vysvetľovať. Napríklad si nemusím lámať hlavu nad tým ako nematematikovi vysvetlím čo je topologická K-teória. Alebo stačí iba populárne, názorné vysvetlenie. Napríklad o nukleárnej fyzike, 'jednoduchý človek' nevie (a nemusí vedieť nič), vzdelaný neodborník si atom predstavuje ako akési guľky (elektróny) ktoré obiehajú ako miniaturné planety okolo väčšej guľky (jadro) a iba ten kto má kvalifikácie z matematickej fyziky (kvantová mechanika) vie a rozumie ako vec vidí súčasná veda. Schematicky tu máme odstupňované chápanie pravdy o atóme neznalec → neodborník → odborník. Podobne keď ide o technické znalosti. O fungovaní televízora má iné predstavy babka, iné opravár televízorov a iné profesor elektroniky. Opäť ide o odstupňované chápanie užívateľ → technik → vedec. Pravda, keď ide o praktické použitie, tak tu nie je veľký rozdiel: netechnik, technik i vedec nakoniec viac-menej rovnako vedia ako používať napríklad diaľkový ovládač.

Ak by sme sa podobne chceli dívať aj na chápanie Pravdy, kresťanskej viery — teda, že niečo stačí pre 'kostolnú babku', niečo viac pre 'inteligenta' a ešte viac pre profesora teológie — tak by sme o sv. Písme, o Kristovom poslanstve, mali celkom zlú predstavu. Vyššie spomínané rozlišovanie rôznych stupňov chápania tu možno aplikovať iba na *filozofujúce interpretácie* Písma, a tradície z neho vychádzajúcej. Náboženské pravdy, Zjavenie, sú totiž takej povahy, že musia byť *prístupné každému veriacemu* (resp. potenciálnemu veriacemu), 'jednoduchému' či vzdelanému *v celej svojej plnosti*, lebo Zjavenie celkom iste neprichádza 'v inom balení' pre jednoduchých ľudí, v inom pre inteligentnejších a zasa v inom pre učencov teológov či filozofov.

V tomto ale tkvie dilema, ktorej sa Lewis iba okrajovo dotkol: ako tú istú Pravdu *môže rovnako chápať* aj človek veľmi nenáročný (napr. filozoficky), ale aj veľmi náročný. Problém je komplikovaný aj tým, že nie všetci teológovia, (dnes už ani nie všetci čo sa považujú za katolíckych), sa zhodujú v tom, ako interpretovať, ako si vysvetľovať Zjavenie a aké teologické, filozofické a praktické závery z toho vyvodzovať. Iba veľmi nekritickí a naivní (aj keď obyčajne zbožní) kresťania berú Písmo doslova⁵ a nepotrebujú žiadne interpretácie, žiadnu exegézu. Väčšinou si kresťan buď vytvára vlastnú, najčastejšie laickú interpretáciu, alebo preberá interpretácie toho či onoho kazateľa či teológa, ktorých v kresťanskom svete dnes existuje celý labyrint.

Katolík má aspoň tú výhodu, že sa môže oprieť o oficiálne doporučenie Magistéria čo sa týka dogmatických a morálnych (nie však nutne filozofických) záverov, takže aj keď cíti potrebu vlastnej interpretácie niektorých situácií, nemusí začínať 'od piky', môže vychádzať z oficiálnej verzie. Toto platí predovšetkým o praktických, morálnych predpisoch a napomenutiach, ktorými som sa ale už zaoberal (pozri napr. *Kolínske listy* č. 7). Tu si všimneme iba doktrinárnych vecí, ako môže aj vzdelaný, dokonca filozoficky podkutý, kresťan, konkrétne katolík, *veriť v to isté* — o Trojici, anjloch, bohočlovečenstve, posmrtnom živote atď — ako 'jednoduchý' veriaci.

Začnem s tým, že podľa mňa katolícka viera — myslím, že to možno preniesť i všeobecne, na každého kresťana, ale pre jednoduchosť sa obmedzím iba na katolícky prípad — má podľa mňa dva stupne:

(i) Viera v nadprirodzeno, viera v to, že jestvuje Niečo nezávislé na mne (aj keď nie nutne celkom

Neurovedec *Andrew Newberg* (pozri *Kolínske listy* 22) hovorí o mystickom zážitku *AUB (Absolute Unitary Being)* ako o vedou overiteľnej skutočnosti, teda pokiaľ ide o ten zážitok. Pýta sa: Je jeho objekt, táto "absolútna unitárna bytosť", iba výplodom mozgu, aby človeku pomohol prekonať ťažkosti života, čo by odpovedalo ateistickej interpretácii evolúcie, alebo bol náš mozog uspôsobený tak, aby mal prístup k tejto transcendentnej Bytosti, Energii (podobne ako má cez matematiku prístup k štruktúram materiálneho sveta) ako by to interpretoval mystik? Nechal som túto otázku otvorenou, veriť môže aj ten kto nepoznal mystický zážitok.

⁵ Mimochoďom, u moslimov je to aj dnes ešte celkom bežný, aj ich vyššími autoritami hlásaný, prístup ku Koránu.

mimo mňa stojace), nazvem to *Duchovno* či *Absolútna Realita* (v angličtine sa zaužíval výraz *Ultimate Reality*) ktorá nie je vnímateľná (*perceptible*) zmyslami, ani priamo ani nepriamo cez prístroje či teórie overiteľné pozorovaním, experimentami či matematickou zrozumiteľnosťou. Túto Realitu si človek rôzne modeluje a modeloval cez náboženstvá, od

—*najprimitívnejších*, kde modely sprostredkujú rôzne mytológie, všeobecne zrozumiteľné rozpravy o vzniku sveta, ľudí atď, až po

—*veľmi zložité*, ktorých modely sú psychologicky, literárne a v prípade západných aj historicky, zakotvené a racionálne prepracované. Jedným takýmto modelom je katolícky, ktorý sa od iných kresťanských líši vlastne iba interpretáciou *Mat. 16:18-19* (Ty si Peter skala, ...).

(2) Viera v katolícky model Absolútnej Reality, viera v to, že tento model najlepšie zo všetkých existujúcich (či mysliteľných) modelov vystihuje túto Realitu. Ináč povedané, viera že ide v nej o Božie zjavenie. Pritom treba ostatné modely — kresťanské či iné, mytologické či teologické atď — nie a priori zavrhnúť, ale *hľadať v nich to, čo majú s naším modelom spoločné*, resp. čo možno aspoň vidieť ako “na polceste” ku katolíckemu (napríklad keď židia či moslimi vidia v Ježišovi iba proroka).

Toto samozrejme neznamená, že v iných modeloch Absolútnej Reality nie sú prvky v priamom rozpore s katolíckym; chcel som iba zdôrazniť, že najprv by sme mali hľadať to, v čom sa môžeme zhodnúť, potom to, čo nemusí byť v rozpore s

Podľa nedávneho prieskumu *Pew Forum* (organizácia s centrom vo Washingtone, ktorá sa zaoberá zbieraním informácií o náboženstve), 59 percent Američanov považuje náboženstvo za “veľmi dôležité” v ich živote, zatiaľ čo v Nemecku to bolo 24% a vo Francúzsku dokonca iba 11%.

tým čo my veríme, a až potom to, čo odmietame, v čom sa rozchádzame.

Mimochodom, pomocou modelov poznávajú aj prírodovedci fyzikálnu realitu. Napríklad v spomenutom príklade atomu, aj to, kde guľičky elektrónov obiehajú väčšiu guľičku (jadro), aj to čo učí moderná fyzika stavajúca na kvantovej mechanike sú modely: prvý je názorný, druhý matematicko-fyzikálny. Ináč však pravdu o fyzikálnom svete nevieme chápať. Nečudo teda, že ani pravdu o Absolútnej Realite nemôžeme ináč opísať iba pomocou modelov.

Musíme si tiež uvedomiť, že žiaden model Absolútnej Reality ju nemôže plne vystihnúť, podobne ako to je aj s modelami fyzikálneho sveta. Aj formu Zjavenia, modelu, ktorý je základom našej viery, obmedzuje ľudská chápanosť, bez ohľadu na to či ide o ‘babku’ alebo učeného teológa či filozofa.⁶

Keď sa však takýto učenec modlí, či rozjíma, tak je na rovnakej vlne ako tá babka., lebo si uvedomuje, že to extra čím sa od tej babky líši je iba filozofujúca interpretácia toho istého Zjavenia, ktorý prijíma aj tá babka, lebo jeho autorom je Inteligencia pred ktorou je rozdiel medzi profesorom a babkou celkom zanedbateľný. Niečo ako keď vyššie spomínaný profesor elektroniky pri používaní televízora sa nelíši od toho ako ho používa tá babka.

⁶ Štvorročné dievčatko na prechádzke s otcom sa zastavilo pred výkladom s dámskym prádlom. “Otecko, však mi také veci kúpiš keď budem veľká?” Okoloidúci sa pousmiali, otec však prikývol a potom mi vysvetľoval (to dievčatko bola totiž moja sestra), že jej nemohol povedať, že si to raz sama bude musieť kúpiť, lebo by tomu nerozumela a iba by ju to zneistilo. A dodal, že nejako tak ako si malé dieťa predstavuje dospelý život si aj my predstavujeme život po ukončení stvoriteľského aktu, ktorým si nás Boh vytvoril na svoj obraz, používajúc k tomu ontogénu našej telesnej schránky, teda to čo sa ľudovo nazýva “posmrtný život”. Ibaže naše predstavy sú neuveriteľne naivnejšie ako predstavy štvorročného dieťaťa o živote v dospelosti. A rozdiel medzi “múdrejším” päťročným a “hlúpejším” štvorročným je tu zanedbateľný, podobne ako je *sub specie aeternitatis* zanedbateľný rozdiel medzi predstavami múdreho teológa a jednoduchej babky. Dospelý sa môže znížiť na detskú úroveň a niečo mu povedať o tom, čo ho očakáva, dieťa to ale môže prijať iba autoritatívne a iba trochu nad tým špekulovať. Podobne ako my prijímame autoritatívne Zjavenie a iba trochu nad tým môžu naši teológovia špekulovať. *Paul Tillich*, vari najvýznamnejší evanjelický teológ 20. storočia, hovorí o obsahu (Zjavenie) a forme (interpretácia) teológie.